

Тема 3

Організаційні форми інноваційної діяльності

План:

- 3.1. Виникнення нових організаційних форм управління інноваційним
- 3.2. Інкубатори інновацій
- 3.3. Технопарки
- 3.4. Технополіси
- 3.5. Інформаційно-технологічні системи
- 3.6. Венчурні фірми
- 3.7. Науково-технічна кооперація. Стратегічні альянси
- 3.8. Стартап: економічна суть та правові аспекти існування

3.1. Виникнення нових організаційних форм управління інноваційним процесом

Інтеграція науки і виробництва є невід'ємним елементом сучасного інноваційного процесу. Активна взаємодія всіх суб'єктів господарювання з науково-дослідними організаціями різного типу створює умови для ефективної реалізації досягнень науково-технічного прогресу та забезпечення конкурентоспроможності господарських організацій. Такі організаційні форми інноваційної діяльності вирішують проблеми принципово нового інноваційного розвитку, пов'язаного з формуванням нових технологічних укладів. Це нові форми управління циклом «наука — техніка — виробництво» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Організаційні форми, які забезпечують розвиток інноваційної діяльності

Вид організації	Стисла характеристика
1. Технопарк	Комплекс самостійних організацій з науково-виробничого циклу створення новацій (НДІ, ВНЗ, підприємства)
2. Технополіс	Спеціально створений комплекс, що охоплює весь цикл інноваційних робіт
3. Регіональні науково-промислові комплекси, науково-технічні центри	Проводять фундаментальні і прикладні дослідження в різних сферах з експериментальною перевіркою й оформленням патентів, винаходів, методів і ноу-хау
4. Бізнес-інкубатори	Організації, що створюються місцевими органами влади або великими компаніями з метою «вирощування» нових видів бізнесу
5. Спеціалізовані підрозділи фірм (творчі бригади, проектні групи тощо)	Створюються на великих підприємствах, фірмах, що випускають наукоємну продукцію. Визначають інноваційну стратегію
6. Венчурні фірми (ризик-фірми)	Створюються для генерації ідей та їх розробки і впровадження у виробництво. Характеризуються надзвичайною інноваційною активністю і значним ризиком

Вид організації	Стисла характеристика
7. Консультативні й аналітичні фірми	Прогнозують розвиток технологій, нових товарів та попиту на інновації, визначають перспективні цілі, тематики досліджень
8. Стратегічні альянси: консорціуми, спільні підприємства, кейрецу тощо	Різні форми міжнародної науково-технічної кооперації фірм, які створюються з метою спільного проведення НДДКР, взаємного обміну виробничим досвідом, розподілу ризику під час проведення НДДКР
9. Тимчасові науково-технічні колективи	Створюються з метою розробки конкретної науково-практичної проблеми за певний період

3.2. Інкубатори інновацій

Інкубатор – багатофункціональний комплекс, що надає різноманітні послуги новим інноваційним фірмам, які знаходяться на стадії виникнення і становлення.

Бізнес-інкубатор – організація, яка надає на певних умовах і на певний час спеціально обладнані приміщення та інше майно суб'єктам малого та середнього підприємництва, що розпочинають свою діяльність, з метою сприяння у набутті ними фінансової самостійності

Іншими словами, інкубатори призначені для «висиджування» нових інноваційних підприємств, надання їм допомоги на самих ранніх стадіях їх розвитку шляхом надання інформаційних, консультаційних послуг, оренди приміщення та обладнання, інших послуг. Інкубатор займає, як правило, одне або декілька будівель. Інкубаційний період фірми-клієнта триває зазвичай від 2 до 5 років, після чого інноваційна фірма залишає інкубатор і починає самостійну діяльність.

Конкретний перелік послуг, які набуває нова інноваційна фірма у інкубатора, багато в чому визначається технологічним профілем фірми, але в цей набір, як правило, входить оренда приміщення в інкубаторі. Таким чином, важливо, що інкубатори надають починаючим підприємцям в області інноваційного бізнесу, які як правило відчувають фінансові труднощі, «дах над головою» на пільгових умовах, можливість контактувати з собі подібними і користуватися послугами, що дозволяють зароджується інноваційної компанії вижити в складній, швидко мінливій інноваційному середовищі з високим рівнем ризиків.

3.3. Технопарки

Технопарк – науково-інноваційний центр, територіально виділений комплекс, який об'єднує в собі організації, фірми, об'єднання, що охоплюють весь цикл здійснення інноваційної діяльності від генерації нових ідей до випуску і реалізації наукоємної продукції.

Головне завдання технопарку полягає у формуванні максимально сприятливого середовища для розвитку малих і середніх наукоємних інноваційних фірм-клієнтів.

Спектр фірм-клієнтів технопарків на відміну від інкубаторів не обмежується тільки знову створюваними і перебувають на самій ранній стадії розвитку інноваційними компаніями. Послугами технопарків користуються малі та середні інноваційні підприємства, що знаходяться на різних стадіях комерційного освоєння наукових знань, ноу-хау і наукомістких технологій.

Технопарки призначені для підтримки лише інноваційної діяльності, а інкубатори можуть створюватися і для так званих нетехнологічних, тобто традиційних галузей та видів діяльності (наприклад, мистецтва, сільськогосподарської діяльності).

Крім того, комплекси інкубаторів розташовуються, як правило, в одному або декількох будівлях. Технопарки ж звичайно мають і ділянки землі, які вони можуть здавати в оренду клієнтським фірмам під будівництво тимі офісів або інших виробничих приміщень.

Отже, технопарки в порівнянні з інкубаторами увазі створення більш різноманітного інноваційного середовища, що дозволяє надавати більш широкий спектр послуг з підтримки інноваційного підприємництва шляхом розвитку матеріально-технічної, соціально-культурної, інформаційної та фінансової бази становлення і розвитку діяльності малих і середніх інноваційних підприємств.

Таблиця 3.2

Технопарки України

№ з/п	Технопарк	Дата реєстрації
1	“Інститут електрозварювання ім. Є.О. Патона” (м. Київ)	липень 2000
2	“Інститут монокристалів” (м. Харків)	липень 2000
3	“Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка” (м. Київ)	червень 2001
4	“Вуглемаш” (м. Донецьк)	листопад 2001
5	“Інститут технічної теплофізики” (м. Київ)	вересень 2002
6	“Укрінфотех” (м. Київ)	листопад 2002
7	“Київська політехніка” (м. Київ)	червень 2003
8	“Інтелектуальні інформаційні технології” (м. Київ)	грудень 2003
9	“Яворів” (Львівська область)	серпень 2007
10	“Агротехнопарк” (м. Київ)	жовтень 2007
11	“Текстиль” (м. Херсон)	грудень 2007
12	“Машинобудівні технології” (м. Дніпропетровськ)	листопад 2008
13	“Наукові і навчальні прилади” (м. Суми)	-
14	“Ресурси Донбасу” (м. Донецьк)	-
15	“Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій” (УМБІЦЕНТ) (м. Одеса)	-
16	“Еко-Україна” (м. Донецьк)	-

3.4. Технополіси

Розвиток ідеї технопарків призвело до появи у багатьох країнах найбільш інтегрованого та комплексного елемента інноваційної інфраструктури - технополісів.

Технополіс (technopolis) – центр впровадження досягнень науки й техніки. Це, як правило, нове місто, в якому запроваджуються у виробництво нові розробки, а також проживає населення. Своєрідний посередник між фундаментальними результатами досліджень і виробничими структурами та інтересами регіонів [4].

Не завжди легко провести чітку межу між технопарком і технополісом, оскільки ці елементи мають багато спільного (так, деякі фахівці вважають, що розвиток парку «Софія Антиполіс» у Франції перетворило його в технополіс). Тому важливо виділити ті характеристики технополісу, які дозволяють говорити про нього як про окрему самостійної групі технопаркових структур.

Технополіс, що нерідко називають також науковим містом чи наукоградом, «містом мізків», являє собою великий сучасний науково-промисловий комплекс, що включає університет чи інші вузи, науково-дослідні інститути, а також житлові райони, оснащені культурною і рекреаційною інфраструктурою.

Метою будівництва наукоградів, технополісів є зосередження наукових досліджень у передових і піонерних галузях, створення сприятливого середовища для розвитку нових наукомістких виробництв у цих галузях. Як правило, одним із критеріїв, яким повинен задовольняти технополіс, є його розташування в мальовничих районах, гармонія з природними умовами і місцевими традиціями.

3.5. Інформаційні технологічні системи

Інформаційна система є системою управління інноваційним проектом, яка тісно пов'язується із системами збереження та видачі інформації, а також із системою, яка може в процесі управління забезпечити обмін інформацією. Ця система охоплює усі засоби і методи, які можуть бути використані в процесі збору, зберігання, передачі і обробки відібраної користувачем інформації.

Одним з ключових елементів інноваційної інфраструктури багатьох країн є інформаційно-технологічні системи. Ці системи засновані на базах даних, що містять найрізноманітнішу інформацію про суб'єктів та результати інноваційної діяльності, включаючи інформацію про інноваційні продукти, послуги, технології, наукових та інноваційних організаціях, об'єктах інтелектуальної власності і т.п.

Швидкий розвиток Інтернет-технологій та інших нових інформаційних технологій дозволяє істотно підвищити ефективність вирішення задачі інформаційного забезпечення інноваційної діяльності. Використання телематичних мереж для інтерактивного віддаленого доступу до баз даних інформаційно-технологічних систем сприяють більш ефективному здійсненню інноваційних процесів.

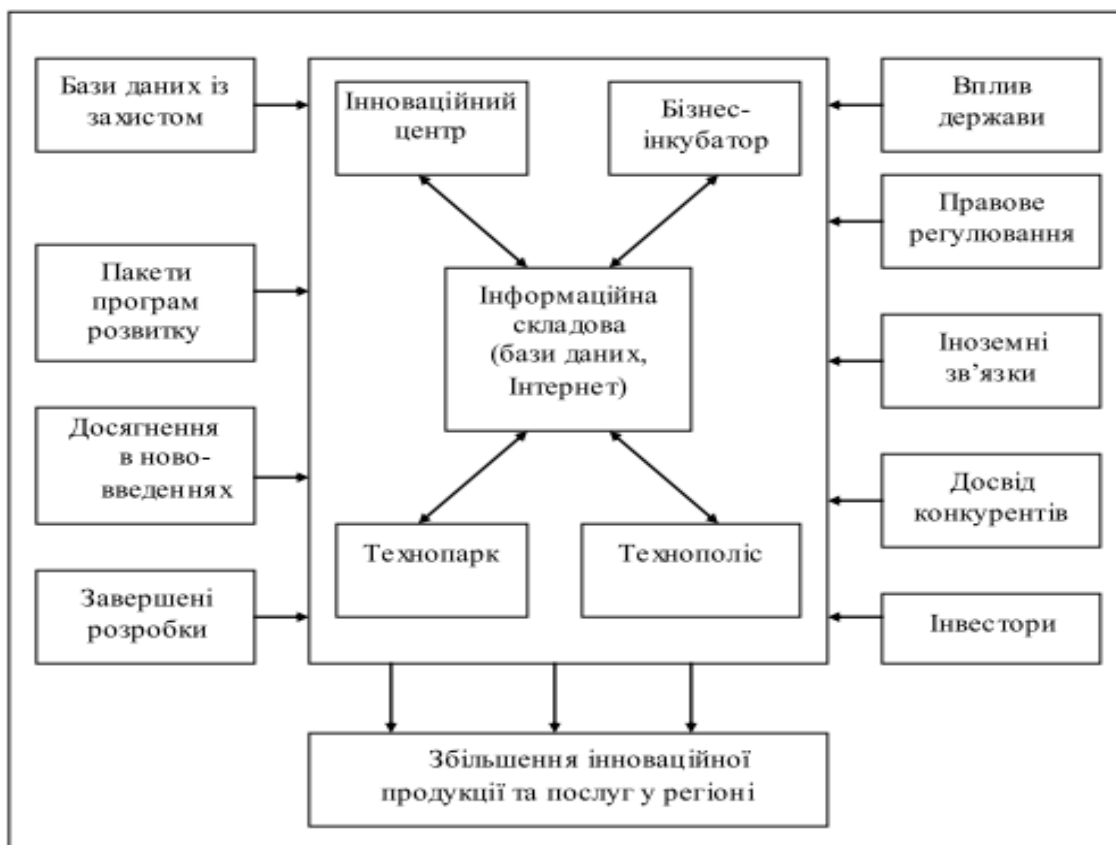

Рис. 3.1. Схема інформаційної системи інноваційної інфраструктури

Прикладами успішного функціонування цього елемента інноваційної інфраструктури є інформаційно-технологічні системи ARIST, CORDIS, EPIPOS, підтримувані країнами ЄС.

Науково-технологічна інформаційна служба ARIST - це інформаційний інструмент для отримання відомостей про існуючі на ринку інноваційних технологіях.

CORDIS - це система баз даних, в якій акумулюється інформація про дослідницьку діяльність в країнах ЄС.

Європейська система патентної інформації та документації EPIPOS (European Patent Information and Documentation Systems) являє собою інформаційно-технологічну систему, яку розробляє і підтримує Європейське патентне бюро (European Patent Office).

Ця система містить інформацію про патенти, отриману з понад 50 країн. EPIPOS містить інформацію з таких баз даних, як PATOLIS - унікальне джерело даних про японських патентах.

3.6. Венчурні фірми

Світовий досвід свідчить, що важливу роль у трансформації господарського механізму, інтенсивності його структурної перебудови відіграють малі організаційні форми, як-от: **венчурні (ризикові) фірми, фірми «спін-офф»**

(фірми-«паростки»), інвестиційні фонди (венчурне фінансування). Слово «venture» в перекладі з англійської означає ризикове підприємництво, але багатообіцяюче. Отже, венчурне підприємництво — це ризикова діяльність, у процесі якої створюються і впроваджуються у виробництво нові товари, технології, послуги. Це поєднання двох видів підприємництва: фінансового та інноваційного. Відповідно до цього спеціалізовану діяльність щодо виробництва і просування на ринок нових товарів ведуть компанії і фонди венчурного капіталу та малі венчурні фірми

Венчурні фірми — це здебільшого малі підприємства у новітніх галузях виробництва (електроніка, біохімія, біоінженерія, виробництво споживчих товарів), які швидко прогресують і в яких відбувається інтенсивна зміна поколінь продуктів і технологій, пов'язаних з базисними інноваціями. Малі венчурні підприємства спеціалізуються у сферах наукових досліджень, розробок, упровадження інновацій, організація яких пов'язана з підвищеним ризиком. Малі фірми часто створюються під одну ідею, але успіх базисних інновацій ніколи не гарантований і має ймовірнісний характер. У випадку невдачі фірму чекає неминучий крах. Конкуренція примушує венчурні фірми максимально скорочувати терміни науково-дослідних розробок, інтенсивно впроваджувати новації у виробництво.

Венчурні фірми, як правило, утворюються або групою однодумців — учених, інженерів, спеціалістів, винахідників, які мають певний досвід роботи в лабораторіях великих фірм, або науковими закладами, університетами чи приватними особами, які бажають організувати свою справу. Вони мають певні наукові, інженерні ідеї і хочуть реалізовувати їх практично у рамках малої фірми. Малі фірми створюються і на великих підприємствах під винахідників новації й орієнтованих на її реалізацію, що забезпечує успіх поширення інновацій у виробництві, побуті, а корпорації — великі прибутки.

Фінансування венчурного підприємництва здійснюється на принципах пайової участі, а кошти фірм венчурного капіталу функціонують як акціонерний капітал.

Венчурне фінансування має такі особливості:

- кошти вкладаються у венчурний бізнес без гарантій з боку венчура-фірми;
- кошти надаються на безпроцентній основі, тобто ризиковий капітал розміщується не як кредит, а у вигляді паю в статусний фонд фірми;
- вкладники капіталу вимушені очікувати в середньому від 3 до 5 років, щоб переконатись у перспективності вкладень і до 10 років, щоб отримати прибуток на вкладений капітал;
- інвестори ризикового капіталу прагнуть отримати не підприємницький, а засновницький дохід, який почне приносити підопічна фірма;
- повернення вкладених коштів венчурним фінансистом здійснюється в момент виходу цінних паперів фірми на відкритий ринок і залежно від частки участі в наданні коштів;
- фінансові організації стають співвласниками венчурної фірми, а надані кошти — внесок у статутний фонд підприємства — часткою власних коштів останнього.

Джерелами венчурного капіталу можуть бути:

- вільні фінансові ресурси пенсійних, благодійних фондів;
- державні структури;
- корпоративний венчурний капітал;
- приватні інвестори;
- інвестиційні компанії малого бізнесу;
- зарубіжні інвестори;
- банки;
- страхові компанії;
- прибуток венчурних фондів, що реінвестується в інноваційні проекти.

3.7. Науково-технічна кооперація. Стратегічні альянси

Науково-технічний альянс — стійке об'єднання кількох фірм різних розмірів між собою і (або) з університетами, державними лабораторіями на основі угоди про спільне фінансування НДДКР, розроблення або модернізацію продукції.

Стратегічний альянс — співробітництво між компаніями, яке характеризується погодженим управлінням, загальними вигодами і створенням нової цінності для обох (усіх) партнерів.

Консорціум — тимчасове об'єднання промислового і банківського капіталу для здійснення спільного великого господарського проекту, учасники якого зберігають свою повну господарську самостійність і підпорядковуються спільно обраному виконавчому органу в тій частині діяльності, що стосується цілей консорціуму.

3.8. Стартап: економічна суть та правові аспекти існування

Стартап – це щойно створена компанія (можливо навіть не є ще юридичною особою), яка знаходиться на стадії розвитку і будує свій бізнес або на основі нових інноваційних ідей, або на основі нових технологій.

Головне в стартапі це ...

1) Стартапи, завдяки своїй **мобільності** в плані втілення нових ідей становлять конкуренцію великим неповоротким корпораціям;

2) Основним ресурсом для створення нового стартапу є хороша **новаторська ідея**. Іншим фактором успішності цієї ідеї є її затребуваність – ступінь необхідності для споживача;

3) Також успіху стартапів сприяє **молодість стартаперів** (середній вік стартаперів за статистикою - 25 років), їх захопленість ідеєю і справою, ну і звичайно наполеглива праця;

4) Для стартапу важлива **хороша команда**. Ідеальне партнерство: один добре планує - другий налагоджує зв'язки, один розробляє продукт - другий його реалізує і т.п.

Фінансування стартапів:

- Платформи для запуску стартапів;
- Мережа бізнес-ангелів;
- Венчурні фонди;
- Краудфандингові сайти;
- Бізнес-інкубатори і акселератори;
- Small Business Administration;
- Соцмережі професіоналів;
- Ринок прямих інвестицій;
- Платформи онлайн-кредитів;
- Ведення маркетингу самостійно;
- Друзі й родина.

Юридичні аспекти діяльності стартапів:

– Господарський кодекс України (ст.42-50); Закон України «Про інвестиційну діяльність»; Закон України «Про режим іноземного інвестування»; Закон України «Про інноваційну діяльність»; Закон України «Про наукові парки»; Закон України «Про авторське право та суміжні права»; Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»; Закон України «Про захист персональних даних».

Контрольні питання

1. Дайте визначення поняттю бізнес-інкубатор та охарактеризуйте його.
2. Дайте визначення поняттю технопарк та охарактеризуйте його.
3. Дайте визначення поняттю технополіс та охарактеризуйте його.
4. Дайте визначення поняттю венчурні фірми та дайте їм характеристику.
5. Дайте визначення стартапу.